

Urbancsek J.

Semmelweis napi beszéd

Semmelweis Szülőházában

Húsz évvel ezelőtt heidelbergi ösztöndíjasként a városba érkezve egyik első élményem a szálláshelyem közelében felállított szobor, Semmelweis Ignác életnagyságú bronzszobra volt, ahogyan határozott, elszánt tekintettel fordul a helyi gyermekklinika épülete felé. A szobrot 1971-ben avatták, és mindmáig az egyetlen németországi emlékműve az anyák megmentőjének. A szoborállítás körülményei visszavezetnek Semmelweis korához, németországi megítéléséhez és sok tanulsággal szolgálnak az utókornak is.

1965-ben, Semmelweis halálának 100. évfordulóján főleg Dél-kelet Európából Münchenbe és környékére letelepült orvosok, fogorvosok, állatorvosok és gyógyszerészek bizottságot alakítottak azzal a szándékkal, hogy közös összefogással Németországban is emléket állítsanak a bajor gyökerekkel is rendelkező magyar orvosnak, korszakalkotó műve előtt tisztelegve illetve a német és keleteurópai kulturális kapcsolatokat erősítendő. Magyarázatra szorul, hogy miért éppen Heidelberget választották céljuk megvalósítására? A döntés megértéséhez vissza kell nyulnunk Semmelweis Ignác munkásságának korabeli németországi megítéléséhez.

A kor vezető német orvosai mint Virchow, Scanzoni, Seifert, vonSiebold vagy Kilian alapvetően nem ismerték el Semmelweisnek a gyermekági láz okára vonatkozó tanait. Egyesek feltételezik, hogy a tudományos eredmények, hírek lassú terjedése is gátolta akkoriban az anyák százainak életét megmentő felfedezés terjedését a német nyelvterületen. Pedig Semmelweis mindent megtett ennek elkerülésére. A bécsi egyetemen tartott szülészeti kurzusai

rendkívül népszerűek voltak és számos német orvos, köztük Kussmaul, a későbbi híres belgyógyász professzor is hallgatói közé tartozott. Ötven évvel később így írt Semmelweisről:

„Semmelweis nevét Lister neve mellett kell említenünk, kiegészítve azzal, hogy míg Lister munkájában Pasteur korszakalkató felfedezésére építhetett, addig Semmelweis felismerésében csak saját megfigyeléseire és kórbonctani leleteire támaszkodhatott.”

A kurzus egy másik hallgatója volt Hans-Hermann Schwartz szülészorvos is, akit a kielői nőgyógyászati klinika igazgatója, Gustav Adolf Michaelis küldött Bécsbe azzal a céllal, hogy Semmelweis tanításaival megismerkedjen. Schwartz 1847 decemberében hosszú levélben számolt be professzorának arról, hogy Semmelweisnek hogyan sikerült hónapok leforgása alatt az év elején még 10-15%-os anyai mortalitást az év közepére 1-2 %-ra csökkenteni a klórvizes kézmosás bevezetésével. Michaelis professzor kielői klinikáján tanítványa leírásai alapján azonnal bevezette Semmelweis tanait és a következő évben már a Semmelweiséhez hasonló eredményességről számolhatott be fiatal munkatársának írt válaszlevelében. Semmelweis tanai helyességének időbeni felismerése azonban nemcsak számtalan anya életének megmentéséhez vezetett Németországban elsőként a kielői klinikán, hanem magának Michaelis professzornak a tragikus halálát is eredményezte. Ekkor döbbsent rá ugyanis, hogy fél évvel korábban közeli hozzátartozójának halálát okozta azáltal, hogy gyermekágyas rokonát gyermekágyi lázban elhalálozott asszony boncolását követően vizsgálta meg. A lelkiismeretfurdalás depresszióhoz, majd öngyilkossághoz vezetett. Sem Michaelis tragikus halála, sem Skoda professzornak Semmelweis felfedezésének tudományos és gyakorlati hatásairól a bécsi tudományos akadémián 1849-ben illetve magának Semmelweisnek a gyermekágyi láz eredetéről 1850-ben Bécsben tartott előadása

sem rendítették meg a német szülész-professzorokat Semmelweis tanainak tagadásában.

Semmelweis 1860-ban megjelent, „A gyermekági láz kóroktana, elmélete és megelőzése” címmel német nyelven írt könyvével vagy Spath, Scanzoni és vonSiebold professzorokhoz írt nyílt levelével továbbra sem sikerült tanait német nyelvterületen terjesztenie.

Michaelis halála után Semmelweisnek csak két követője maradt a korabeli Németországban: a hannoveri Louis Kugelman és Wilhelm Lange, aki a Heidelbergi Egyetem Szülészeti és Nőgyógyászati Klinikájának volt igazgató professzora. Kugelman a következőket írta Semmelweisnek 1861-ben: „Csak nagyon keveseknek adatott meg, hogy az emberiségnek valóban jelentős és tartós szolgálatot tegyenek és ezeket a világ –kevés kivételtől eltekintve- keresztül feszítette vagy megégette.” Lange professzor a Heidelberg melletti Speyerben 1861-ben megrendezésre került 38. „Német természettudományi és orvosi konferencián” egyedülként állt ki Semmelweis tanai mellett azt követően, hogy Semmelweisnek a korábban tervezett, német nőgyógyászokkal való személyes találkozása létre sem jött. Vitatott, hogy a magyar orvost egyáltalán meghívták volna a speyeri találkozóra, melyen a nagytekintélyű berlini Rudolf Karl Ludwig Virchownak a Semmelweis tanokkal való szembenállása döntőnek bizonyult és nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy Semmelweis munkásságának elismerése Németországban még 15 évet várásson magára.

Vitatott, továbbá az is, hogy Semmelweis maga járt-e Heidelbergben. Ami bizonyos: Semmelweis egyetlen németországi emlékműve azért kerülhetett a német és európai kultúra egyik szentélyének számító, a Semmelweis Egyetemünkkel évek óta partnerkapcsolatban álló Heidelbergi Egyetem ódon

falai közé, mert a bizottság több mint száz évvel később így akart tisztelni és háláját kifejezni a semmelweisi tanok jelentőségét felismerő és mellette kiálló heidelbergi Lange professzor emlékének.

A helyes út időbeni felismerése, a mellettevaló kiállítás a környezet megnemértésével, helyenként kisszerűségével is dacolva, előbb-utóbb meghozza az utókor megbecsülését. Ezt példázza a zseniális magyar orvos emlékművének, német követője működési helyén, Heidelbergben való felállítása is.

És most kérem engedjék meg, hogy Semmelweis Ignác szülőházánál, és végső nyughelyénél, még egy gondolattal adózzak emlékének.

Nem túlzás állítani, hogy ő volt a XIX. század egyik legtragikusabb sorsú magyar tudósa. A XIX. század az emberiség történelmének talán utolsó időszaka volt, amikor még voltak a földön fel nem fedezett területek, amikor a tudósok méregdrága alap kutatás és tem-munka nélkül maradandót alkothattak, és amikor a társadalmi haladás és nemzettudat nem kizárta, hanem feltételezte egymást. Semmelweis élete eszerint vizsgálva is igazi görög sorstragédia. Korát messze megelőzve felismert valamit, ami ha csak egyetlen képletbe foglalható törvényszerűség lett volna, annak megnemértése csak a tudományos ambícióit érintette volna, de a tudat, hogy az őt körülvevő értetlenség miatt naponta anyák tucatjai halnak meg, többszörösen elviselhetetlen volt számára. Ráadásul magyarként meg kellett küzdenie környezetével és anyanyelve korlátaival, melyek tanai terjedését késleltették.

Miközben fejet hajtunk itt és most a zseniális magyar orvos emléke előtt születésének 188. évfordulóján, gondolkodjunk el azon, ha Semmelweis közöttünk élne –itt, a mai Magyarországon- vajon más jutott volna-e neki

osztályrészül? Ez a mi –ma élők felelőssége- tisztelt hölgyeim és uraim, -és nem is kevés.

Köszönöm a figyelmet.